

Hur jag råkade bli en ”protestantisk apologet”

DET VAR ALDRIG mitt mål att försvara protestantismen. Jag drogs liksom bara in i det. I augusti 2020 startade jag en YouTube-kanal med namnet *Truth Unites*. Min avsikt var att publicera innehåll främst inom apologetik, men också lite om teologi i allmänhet. Jag höll på att skriva färdigt en bok som handlade om argument för Guds existens, och jag hade fått upp ögonen för YouTube som ett ställe där jag kunde ägna mig åt sådana frågor med en större och mer blandad publik.

När jag började lägga upp videor upptäckte jag att jag drogs in i de olika frågeställningar som skiljer de olika kristna traditionerna åt. På YouTube finns det mycket intensiva samtal mellan romersk-katolska, ortodoxa och protestantiska kristna (och även andra traditioner). Jag började engagera mig lite i dessa. Den ena videon ledde till en annan. Jag började få kontakt med andra kanaler som tog upp dessa frågor.

Jag insåg snabbt att det fanns ett enormt behov av större protestantisk representation. För det första var det helt enkelt färre protestanter som deltog i dessa samtal. Dessutom märkte jag att traditionellt protestantiska argument ofta inte kom fram i de nutida samtalen, vilket gjorde att den historiska protestantismen missförstods eller helt osynliggjordes.

Därför fördjupade jag mig i klassiska protestantiska texter i hopp om att kunna representera min tradition så gott jag kunde.

Snart började jag ge mig in i dialoger och debatter. Ganska snart hade jag till min förvåning blivit en ”protestantisk apologet”.

Den här upplevelsen har varit en spännande upptäcktsresa som jag har lärt mig mycket av, haft stor nytta av och som gett mig många underbara vänner. Det är fyra iakttagelser som sticker ut och utgör bakgrunden till denna bok.

För det första finns det just nu ett *enormt* intresse för kyrko-historia. I synnerhet är det många evangeliskt kristna som för närvarande utforskar mer sakramental, liturgiska och historiskt medvetna traditioner. Det är svårt att förmedla hur stark denna hunger efter historisk förankring är just nu. Människor suktar efter det uråldriga, det transcendent, det stabila, det djupa. Jag får hela tiden e-post eller Facebook-meddelanden från protestanter som plötsligt har kommit till insikt om den romersk-katolska eller ortodoxa kyrkans enorma spännvidd och som brottas med den. När jag tar upp frågor som Kristi verkliga närvaro i nattvarden, skillnaden mellan väsen och energier eller den apostoliska successionen översvämmas jag av kommentarer som ”Det var *precis* vad jag funderade på!” eller ”Jag har väntat *länge* på att få hjälp med detta!”. Och gång på gång hör jag vittnesbörd om dem som söker ett mer historiskt förankrat uttryck för kristen tro och finner de anti-protestantiska argumenten på populära kristna YouTube-kanaler obesvarade och lämnar protestantismen för en annan tradition.

Relaterat till detta finns det just nu en enorm mängd av vad jag kallar ”kyrklig ångest” (det vill säga oro över om man verkligen tillhör den sanna kyrkan). Jag får ofta höra från människor som känner sig alldeles överväldigade av hur komplexa de ekumeniska meningsskiljaktigheterna är. En del oroar sig för sin egen eller för en nära anhörigs frälsning. Jag är djupt bekymrad och angelägen om att de som befinner sig i denna ensamma och förvirrande situation verkligen finner den vila och trygghet som kommer av evangeliet.

Det andra jag lade märke till var att det bland evangeliskt kristna verkar finnas en otillräcklig medvetenhet om och respons på detta fenomen. Därmed inte sagt att det inte finns några evangeliska protestanter alls som deltar i dessa samtal. Men de resurser som finns för protestanter som brottas med detta är chockerande få. På den romersk-katolska och ortodoxa sidan (särskilt den katolska) finns det en uppsjö av litteratur, närvaro på sociala medier och apologetiska utåtriktade verksamheter som är överlägsna den protestantiska sidan. Gör en sökning på Amazon efter böcker i genren ”romersk-katolsk apologetik” och jämför det med en sökning efter ”protestantisk apologetik”, så ser du vad jag menar. Och även om jag allt oftare hör från människor som har vänner och anhöriga som lämnar protestantismen och går över till andra kristna traditioner, är många evangeliskt kristna fortfarande helt omedvetna om denna trend.

När det gäller att förklara varför vi är protestanter har vi alltså ett stort arbete framför oss.

Detta var motsatsen till vad jag förväntade mig. Jag hade trott att eftersom dessa samtal har pågått i femhundra år mellan grupper med hundratals miljoner människor på vardera sidan, skulle det inte finnas mycket att säga som inte redan hade sagts. Att försöka komma med något nytt skulle vara som att hålla vatten i havet. Men jag har landat i motsatt slutsats. Det finns ett tomrum som behöver fyllas. Det är som om det finns en djup reva i sidan av den protestantiska båten, och vatten strömmar in – men det är för få som lagar hålet.

En tredje iakttagelse är att jag successivt under denna process, genom både studier och samtal, har insett att många av de uppfattningar som jag hade om äldre traditioner som romersk katolicism och östlig ortodoxi var karikatyrer eller åtminstone i någon mån förenklade eller förvrängda bilder. Jag fick också en rikligare förståelse för andra östliga traditioner som den orientaliskt orto-

doxa kyrkan och österns assyriska kyrka. Det har alltid varit lätt för mig att respektera dessa andra traditioner och lära mig av dem trots våra meningsskiljaktigheter. Men jag kände mig aldrig *pressad* att förklara varför protestantismen var ett bättre alternativ. Jag verkade i sammanhang som till största delen var protestantiska, och därför utgick jag från att min egen tradition var det respekterade standardalternativet.

På YouTube var den sociologiska dynamiken jag mötte den motsatta. Jag träffade på ett stort antal människor som var förbryllade över hur någon kunde vara protestant. Långsamt lärde jag mig att se protestantismen genom deras ögon. Det som jag en gång såg som en uppenbar återgång till evangeliet kunde jag nu betrakta ur deras perspektiv – en historisk avvikelse och udda företeelse.

Jag började också få en bättre förståelse för frågornas komplexitet. Låt mig säga det rent ut: de frågor som splittrar kristenheten är sällan eller aldrig så självklara att alla borde komma till samma slutsats om de bara i positiv anda studerade dem tillräckligt länge. Snarare kommer uppriktiga och intelligenta människor att vara och förbli oense om dem eftersom de inte är enkla frågor. De är oerhört komplexa – historiskt och teologiskt och i fråga om de olika värderingar och intressen som finns representerade på vardera sida.

Under hela denna process har min protestantiska tro utmanats och luttrats på olika sätt. Samtidigt har jag i slutändan blivit mer hängiven protestantismen och mer övertygad om dess storhet. Jag kommer att tala mer om detta senare. Poängen just nu är att denna resa har hjälpt mig att förstå den stora lockelsen med dessa icke-protestantiska traditioner och har gjort mig bekymrad över att de ofta inte behandlas med tillräcklig respekt och omsorg.

För det fjärde och sista har jag insett att båda sidorna använder sig av karikatyrer. Tyvärr är protestantismen ofta missför-

stådd och dåligt framställd av dem som kritiserar den (och ibland även av dem som försvarar den!). Människor beskriver ofta hela protestantismen utifrån vad de har hört om den ena eller andra protestantiska kyrkan eller traditionen. Det finns en stor okunghet om historiska protestantiska trosläror, bekännelseskriter, katekeser och stora kanoniska teologer. I många fall likställs lågkyrklig, evangelisk protestantism (främst baptistisk och frikyrklig) med protestantismen som helhet. Och många, särskilt protestantiska, uppfattningar vanställs med hjälp av karikatyrer. (Jag har särskilt lagt märke till detta när det gäller *sola fide* och *sola scriptura*, men det förekommer även på andra områden.)

Tyvärr tror jag att bristande föreställningar om protestantismen är en viktig faktor till att man lämnar den. Människor jämför till exempel ofta en viss erfarenhet i ett protestantiskt sammanhang med vad de läser om kyrkofäderna på en apologetisk webbplats. De jämför i grund och botten det sämsta med protestantismen med det bästa i de icke-protestantiska traditionerna, och därför lämnar de protestantismen till förmån för andra traditioner utan en genuin förståelse av vad protestantismen verkligen är (och ofta utan att till fullo ha satt sig in i de andra traditionerna). Naturligtvis menar jag inte att *varje* konvertering går till så. Men det sker ofta.

Innan vi går vidare vill jag ge ett exempel på hur protestantismen ofta framställs på ett missvisande sätt och ställs i motsats till andra traditioner. I början av 2020 spreds och diskuterades ett klipp med den populära evangeliska ledaren Francis Chan (som jag uppskattar och beundrar!). När han talade om nattvarden sade Chan:

Jag visste inte att alla under de första femton hundra åren av kyrkans historia såg det som Kristi bokstavliga kropp och blod. Och det var inte förrän för fem hundra år sedan

som någon populariserade tanken att det bara är en symbol och inget mer. Jag visste inte detta ... Det var samtidigt som någon för första gången ställde en predikstol framför församlingen. Dessförinnan var det alltid Kristi kropp och blod som var det centrala i deras sammankomster. Under femton hundra år var det aldrig en person och dennes predikstol som var kyrkans centrum. Det var Kristi kropp och blod – och till och med ledarna såg sig själva bara som deltagare.¹

Chans iakttagelse här representerar ett vanligt sätt att framställa skillnaderna mellan olika kristna traditioner. Det förstärker den vanliga föreställningen att protestantismen i frågor som nattvarden eller gudstjänsten utgör en uppenbar avvikelse från kyrkans katolska, historiska konsensus.

Ett narrativ som detta vinner gehör eftersom det är retoriskt kraftfullt, men det är i slutändan orättvist och vilseledande. För det första är det en grov förenkling av synen på nattvarden under kyrkans första femton hundra år och överskyler både mångfalden hos kyrkofädernas vittnesmål och turbulensen i den medeltida utvecklingen, då den romersk-katolska transsubstantiationsläran officiellt uppstod på 1200-talet. Även om någon form av ”verklig närvaro” är den dominerande synen på nattvarden genom kyrkans historia, finns det olösta frågor och mångfald inom denna samsyn och emellanåt avvikelser från den. Så sent som på 800-talet var det faktiskt en öppen debatt om huruvida Kristus är närvarande i brödet och vinet och på vilket sätt han är det.²

För det andra ger det narrativ som Chan resonerar kring i sin kommentar en felaktig bild av vari skillnaderna mellan reformatorerna och deras motståndare faktiskt består. De flesta reformatorer bejakade Kristi verkliga närvaro i nattvarden och motsatte sig förvandlingen av brödet och vinet med motiveringen att den

inte bara avvek från Bibeln utan också från kyrkofädernas vittnesmål. Till exempel gjorde tidiga protestanter som Peter Vermigli (även kallad Petrus Martyren) och Thomas Cranmer gällande att för kyrkofäder som Augustinus och Theodoretos förblev brödet och vinet till sin substans bröd och vin samtidigt som det *också* blev Kristi kropp och blod.³ Deras nattvardsteologi vädjade om en återgång till katolicitet emot de förändringar som infördes genom distinktionen mellan substans och accidens i den medeltida utvecklingen.⁴ Det är sant att många av dagens evangeliskt kristna har antagit en mer symbolisk syn, men det är inte på något sätt representativt för protestantismen i stort.

För det tredje och mest uppseendeväckande är tanken att reformatörerna hade för avsikt att ersätta nattvarden med en predikstol nästan raka motsatsen till hur det faktiskt förhöll sig. Protestanternas strävan var att *återerövra* nattvarden, inte ersätta den. Kristna lekmän i den senmedeltida västvärlden deltog nästan aldrig i nattvarden. För de flesta var det något som bara hände en gång om året, om ens det, och när det väl hände fick man oftast bara ett av elementen (brödet, inte vinet). För många hade nattvarden blivit mer av ett skådespel, och dess firande behäftades med vidskepligheter. En av den protestantiska reformationens centrala och mest brännande frågor var att återupprätta ett meningsfullt och allmänt deltagande i nattvarden med både bröd och vin för kristna lekmän. Chans kommentar att ”till och med ledarna såg sig själva bara som deltagare” är också missvisande – reformationen mildrade snarare än spädde på den splittring som hade uppstått mellan prästerskap och lekmän i den senmedeltida västvärlden.

Det finns mycket mer att säga om nattvarden vilket jag har ägnat mig åt i diskussioner på nätet. Poängen här är bara att visa på hur ofta och lättvindigt protestantismen framställs på ett felaktigt sätt, även av protestanter. Det är dessvärre vanligt att protestantismen definieras efter hur man brukar göra i nutida evangeliska

kyrkor och verksamheter snarare än i linje med historisk, officiell, bekännelsemässig lära.

Det ligger verkligen på mitt hjärta att protestanter ska förstå rikedomerna i sin egen tradition – särskilt innan de överväger att lämna den.

UPPLÄGGET FÖR DENNA BOK

Med utgångspunkt i dessa fyra iakttagelser är syftet med denna bok att hjälpa dem som försöker hitta en väg genom de ekumeniska meningsskiljaktigheterna genom att återupprätta en medvetenhet om den historiska protestantismen. Som du kommer att märka är det inte en uttömmande avhandling om vad som utmärker protestantismen, och innehållet är bredare och mer generellt än en akademisk bok. Målet är helt enkelt att förmedla en övergripande känsla av hur protestantismen som sådan har fog för sig och hänger ihop. Den här boken är alltså *mycket* långt ifrån heltäckande. Men jag har känt mig så bekymrad för den omfattande okunnigheten i fråga om klassisk protestantisk argumentation att jag åtminstone vill ge en grundläggande introduktion. Min primära målgrupp är protestanter som försöker förstå sin egen tradition, men jag hoppas också att boken kan vara till hjälp för kristna från andra traditioner som är öppna för att lyssna till protestantiska argument, eller till och med för dem som står utanför debatten och ser på.

Bokens övergripande tankeflöde består av tre grundläggande faser. Del 1 tar upp protestantismens förhållande till katoliciteten (kyrkan i sin helhet). Kapitel 1 hävdar att protestantismen är en strävan efter förnyelse *inom* kyrkan som helhet, med utgångspunkt i den protestantiske 1800-talshistorikern Philip Schaffs arbete. Kapitel 2 jämför denna syn på katolicitet med andra traditioners synsätt, i synnerhet romersk katolicism och östlig ortodoxi, genom att hävda att den sanna kyrkan inte kan begränsas

till en enda institution. Kapitel 3–4 beskriver den förnyelse som protestantismen gav upphov till – nämligen återställelsen av läran om rättfärdiggörelse genom tron allena (*sola fide*) som ett svar på olika medeltida vanföreställningar. Jag hoppas att denna del av boken ska hjälpa läsarna att få en övergripande uppfattning om protestantismens *natur* – som en rörelse av återupplivande, förnyelse, återgång, reformation, kursändring, återställelse. Detta är den vision av protestantism som jag vill slå ett slag för i denna bok – alltså inte ett fullständigt förkastande av resten av kyrkan utan snarare ett steg närmare förnyelse och reform *inom* kyrkan.

Debatten om protestantismens ställning i förhållande till kyrkan i stort handlar ytterst om frågan om *auktoritet*. Vilken måttstock använder vi när vi skiljer äkta förnyelserörelser från falska kopior? Del 2 av boken tar därför upp frågor om auktoritet, där några av de största metodologiska skillnaderna mellan protestantismen och andra kristna traditioner finns. Kapitel 5–6 slår ett slag för den protestantiska uppfattningen att Skriften allena är kyrkans ofelbara trosregel (*sola scriptura*), medan kapitel 7 och 8 tar upp två alternativa förslag till kyrklig auktoritet i icke-protestantiska traditioner. Målet med denna del av boken är att visa att den protestantiska synen på hur Kristus utövar auktoritet över sin kyrka sannolikt är riktigare än de andra alternativen men också bättre främjar kyrkans hälsa och livskraft.

Del 3 av boken tar upp protestantismens förhållande till kyrkohistorien. Det görs ofta gällande att protestantismen inte har någon historisk grund. Det påstås att den som tar kyrkans historia på allvar inte längre kan vara protestant. Den protestantiska rörelsen började trots allt så sent som på 1500-talet. Som svar på detta vill jag hävda att den protestantiska reformationen inte var ett försök att skapa en ny kyrka utan snarare ett försök att reformera Kristi historiska kyrka genom att rensa ut olika vanföreställningar som hade utvecklats med tiden (kapitel 9). I denna strävan

hade de viktigaste protestantiska lärorna *stark* historisk grund. Sedan fokuserar jag på två fallstudier: Marias himmelsfärd (kapitel 10) och dyrkan av ikoner (kapitel 11). Dessa två frågor är särskilt lämpade som exempel på problematiska ämnen ur protestantisk synvinkel, både på grund av deras historiska bakgrund och den betydelse som de tillskrivs av flera av de stora icke-protestantiska traditionerna. Min förhoppning med detta avsnitt är att en välvilligt inställd läsare inte bara ska förstå protestanternas inställning till dessa specifika exempel utan också få en uppfattning om hur protestanter i allmänhet uppfattar sin plats i kyrkans historia – inte som en avvikelse från den tidiga kristendomen utan som en återgång till den genom att rensa ut olika nymodigheter eller (som jag ofta kommer att kalla dem) *tillägg*. En kort slutsats sammanfattar protestantismens övergripande slutvision och ger praktiska råd till dem som ställs inför sådana frågor.

Sammanfattningsvis slår jag ett slag för protestantismen, först och främst som en förnyelse av evangeliet i kyrkan, för det andra som en återgång till Bibelns auktoritet, och för det tredje som en utrensning av historiska tillägg. Eller om jag uttrycker det i nekande satser: Del 1 motsätter sig påståendet att någon institutionell hierarki utgör den ”enda sanna kyrkan”, del 2 motsätter sig påståenden om att den efterapostoliska kyrkan kan agera på ett ofelbart sätt, och del 3 motsätter sig uppfattningen att protestantismen är en avvikelse från den tidiga kristendomen.

En fråga som en del läsare kanske ställer sig så här i början är: ”Vilken protestantisk tradition försvarar du i den här boken?” Svaret är ingen. Även om min teologi är baptistisk och att jag är avskild som pastor i ett kongregationalistiskt samfund, försöker jag i den här boken argumentera för en *grundläggande protestantism*, ungefär på samma sätt som C S Lewis försökte försvara *grundläggande kristen tro* i boken *Kan man vara kristen?* Ibland kritiserar folk mig för att jag är en viss sorts protestant och ändå

försvaret protestantismen som helhet. Men det är fullt tillåtet att försvara sin ståndpunkt med en bredare förståelse av sin identitet. Det är som att en romersk-katolsk kristen kan försvara ”kristen tro” gentemot en muslim eller en ortodox kristen kan försvara ”religion” gentemot en ateist.

Naturligtvis är skillnaderna mellan de protestantiska samfundens viktiga, och var och en av oss måste fundera över vilken kyrka vi vill vara med i. Men många människor undrar om de borde vara en viss typ av protestant, eller om det ens är meningsfullt att använda sig av protestantism som *begrepp*. Det är den typen av läsare som jag hoppas kunna hjälpa.

NÅGRA ORD TILL ICKE-PROTESTANTISKA LÄSARE

Låt mig säga några ord till mina läsare inom andra kristna traditioner. Tro mig när jag säger att jag förstår hur frustrerande och irriterande det kan vara att tålmodigt lyssna till den andra sidan. Att vara aktiv på YouTube och samtidigt försöka hålla god ton trots djupa meningsskiljaktigheter har gjort mig lyhörd för hur stark dynamiken i mänskliga meningsskiljaktigheter kan vara. Det är en av mina drivkrafter i livet att vara en barmhärtig person som uppriktigt försöker att älska och välsigna (och lära sig av) den andra sidan i våra samtal och debatter.

I mina kontakter med andra kristna traditioner genom min närvaro på YouTube har jag ofta reflekterat över vad jag anser vara det viktigaste temat i Harper Lees roman *Att döda en härmstrast*, nämligen det att göra upp med fördomar. Under processen att sätta mig in i icke-protestantiska synsätt har jag ständigt tänkt på Atticus Finchs tankvärda råd till sin dotter:

[O]m du lär dig ett enkelt knep, Scout, så kommer du att komma mycket bättre överens med alla sorters människor. Man kan aldrig riktigt förstå en annan människa förrän

man ser saker och ting ur hennes perspektiv ... förrän man kryper in i en annan människas skinn och går omkring i det.⁵

Jag tror att många (men inte alla) splittringar inom kristenheten beror på – eller åtminstone förvärras av – att man inte följer Atticus råd i detta citat. Det finns många fördomar, mycket stolthet, många karikatyrer, mycket stamtänkande, mycket högdragenhet, mycket obefogad fiendskap och kyla. Ingen av oss är helt opåverkad av detta, och därför måste vi försöka att tålmodigt lära oss att verkligen *lyssna till* vad den andra sidan säger. Det är ett tecken på intellektuell mognad att sänka garden och på ett positivt sätt reflektera över varför en annan persons ståndpunkt känns rimlig och naturlig för dem. Sunda meningsskiljaktigheter som ärar Gud, hur starka de än är, kan inte komma förbi detta första steg.

I denna anda har jag därför gjort allt jag kan för att beskriva motstridiga åsikter på ett korrekt sätt. Jag vill också uttrycka min djupa kärlek till mina icke-protestantiska kristna vänner på ett personligt plan och min respekt för dessa andra traditioner på både ett intellektuellt och ett estetiskt plan. Inställningen som jag eftersträvar i den här boken och i min närvaro på YouTube är att uppmuntra till ärlig och gedigen argumentation kring våra skillnader utan att tona ner eller förringa någonting, samtidigt som jag försöker upprätthålla en försonlig relation. I olika videor har jag exempelvis uttryckt min uppskattning för de stora resurser som finns inom romersk-katolsk vetenskaplig tradition och lära, eller min beundran för den rika tradition av bön och andlighet som finns i många östliga traditioner.⁶ Jag skulle kunna ge många andra exempel på saker jag uppskattar.

Förhoppningsvis står det klart att mitt motiv bakom denna bok inte bygger på personlig fiendskap mot någon. Jag skriver snarare, med Gud som vittne, utifrån min uppriktiga övertygelse om san-

ningen när det gäller våra teologiska skillnader. Dessa skillnader är viktiga. Dess konsekvenser är helt avgörande – för evangeliet, för kyrkan och för vårt uppdrag i den här världen. Vi får inte och kan inte vifta bort dem som om de vore irrelevanta eller undvika dem på grund av en önskan att upprätthålla ”enhet” på ytan. Visst *borde* vi be om enhet, men aldrig till priset av att vi slätar över viktiga skillnader när det gäller sanningen.

Till syvende och sist är jag fullt övertygad om att de romersk-katolska och östligt ortodoxa traditionernas anspråk på att vara den ”enda sanna kyrkan” som Jesus grundade är felaktiga. Dessutom håller jag fast vid att den protestantiska reformationen stod för en genuin återställelse av flera bibliska och apostoliska sanningar. Jag hävdar inte att dessa olika icke-protestantiska traditioner *fullständigt har tappat bort* evangeliet, men jag är helt övertygad om att evangeliet både har *fördunklats* och *fått delar tillagda*. Jag gör också gällande, vilket kommer att framgå, att protestantismen (trots sina många brister) är bäst lämpad att upprätthålla en genuint katolsk vision av kyrkan i dag trots alla rådande splittringar och uppdelningar.

I linje med denna vision är det min uppriktiga bön att mitt för-svar av protestantismen i slutändan ska tjäna enheten och välmågan inom den enda sanna, katolska och apostoliska kyrka som är grundad av Jesus Kristus.

Herre Jesus Kristus, under din sista natt här i världen bad du att allt ditt folk skulle vara ett. Vi vet att denna enhet inte kan ske på bekostnad av sanningen, men vi vet också att vårt vittnesbörd för världen runt omkring oss är beroende av vår strävan efter sanning. Därför ber vi om ödmjukhet och läkedom mitt i våra ofta bittra meningsskiljaktigheter, så att vi bättre kan förstå ditt evangelium och till följd av detta bättre älska varandra. Hjälp oss att inte av rädsla rygga tillbaka för våra meningsskiljaktigheter eller

föraktfullt avvisa varandra. Lär oss att i slutändan se till dig när vi talar med varandra. I ditt heliga namn. Amen.